

SEZONA 1921/22 · ŠTEVILKA 8.

I'VAVPOTIČ

GLEDALIŠKI LIST

IZDAJA UPRAVA NA
RODNEGA GLEDALIŠČA
V LJUBLJANI · UREJA
MILAN PUGELJ

CENA 2 D.

Spored za 8. teden.

Drama

Sobota, 19. novembra	— Kozarec vode.	E
Nedelja, 20. novembra	— Komedija zmešnjav. Ob 3. uri popoldne.	Izven.
Nedelja, 20. novembra	— Revizor.* Ob 8. uri zvečer.	Izven.
Poned., 21. novembra	— Komedija zmešnjav.	A
Torek, 22. novembra	— Zaprto.	
Sreda, 23. novembra	— Borba.	D
Četrtek, 24. novembra	— Ljubezen.	Izven.
Petek, 25. novembra	— Revizor.	B

Opera

Sobota, 19. novembra	— Dalibor.	B
Nedelja, 20. novembra	— Evangeljnik.	Izven.
Poned., 21. novembra	— Zaprto.	
Torek, 22. novembra	— Koncert prvega solista moskovske opere P. Holodkova in primadone zagrebške opere Wesel-Polla.	Izven.
Sreda, 23. novembra	— Labodje jezero.	A
Četrtek, 24. novembra	— Tosca.	C
Petek, 25. novembra	— Zaprto.	

* Dr. Ivana Prijatelja prevod Gogoljevega „REVIZORJA“ je pravkar izšel v I. zvezku „Gledališke knjižnice“ in je na prodaj pri gledališki blagajni, pri biljeterjih in v vseh knjigarnah.

KOZAREC VODE

Veseloigra v petih dejanjih. Spisal Eugène Scribe; prevel O. Župančič.

Režiser: BORIS PUTJATA.

Kraljica Ana	ga Šaričeva.
Vojvodinja Marlborough	ga Zofija Borštnikova.
Henri de Saint-Jean, vicomte de Bolingbroke	g. Putjata.
Masham, praporščak v gardnem polku	g. Železnik.
Abigaila, sorodnica vojvodinje	gna Vera Danilova.
Marki de Torcy, poslanec Ludovika XIV.	g. Šubelj.
Thompson, vratar kraljičin	g. Smerkolj.
Lady Abermale	gna Bergantova.

Godi se v Londonu v saint-jameski palači.

V četrtem dejanju plešeta ga Poljakova in gna Nikitina menuet.

Komedija zmešnjav

Veseloigra v petih dejanjih (4 slikah). Spisal Wiliam Shakespeare. Prevel Oton Župančič.

Režiser: O. ŠEST.

Solinus, vojvoda efeški		g. Gaberščik.
Aegeon, trgovec iz Sirakuze		g. Ločnik.
Emilija, Aegeonova žena, opatica v Efezu		gna Rakarjeva.
Antifolus Efežan,	} dvojčka, sinova } } Aegeona in Emilije }	g. Kralj.
Antifolus Sirakužan,		g. Šest.
Dromio Efežan,	} dvojčka, služabni- } } ka Antifolov }	g. Gradiš.
Dromio Sirakužan,		g. Plut.
Baltazar,	} trgovci }	g. Kovič.
Pietro,		g. Kuratov.
Antonio,		g. Lipah.
Angelo, zlatar		g. Gregorin.
Ščip, šomašter in zagovornik		g. Peček.
Adrijana, žena Antifola Efežana		ga Danilova.
Lucijana, njena sestra		gna M. Danilova.
Miranda, krčmarica		gna Bergantova.
Ječar		g. Štrniša.
Sluga Adrijane		g. Šubelj.

Sodni sluge, dvorjani, stražniki, redovnice, rabelj.

Dejanje se vrši v Efezu.

Po tretji sliki daljša pavza.

REVIZOR

Komedija v petih dejanjih. Spisal Nikolaj Vasiljevič Gogolj, preložil Ivan Prijatelj.

Režiser: BORIS PUTJATA.

Anton Antónovič Skvoznik - Dmuha- nóvskij, mestni poglavar	g. Putjata.
Ana Andréjevna, njegova žena	ga Škerlj-Medvedova k. g.
Márja Antónovna, njegova hči	gna Vera Danilova.
Luká Lukič Hlópop, šolski nadzornik	g. Ločnik.
Njegova žena	gna Bolotova.
Amos Fjódorovič Ljápkin-Tjápkin, sodnik	g. Kuratov.
Artémij Filípovič Zemljanika, oskrbnik dobrodelnih zavodov	g. Danilo.
Iván Kuzmič Špékin, poštar	g. Peček.
Peter Ivánovič Dóbčinskij,) mestna (g. Lipah.
Peter Ivánovič Bóbčinskij,) graščaka (g. Železnik.
Iván Aleksándrovič Hlestakóv, uradnik iz Peterburga	g. Gradiš.
Osip, njegov sluga	g. Kralj.
Kristiján Ivánovič Hiebner, okrožni zdravnik	g. Kovič.
Stjepán Ivánovič Korobkin, ugleden mož mesta	g. Mušič.
Njegova žena	gna Mira Danilova.
Stjepán Iljič Uhovjórto, policijski nadzornik	g. Strniša.
Svistunóv,)	g. Bitenc.
Deržímorda,) stražnika (.	g. Šubelj.
Abdúlin, trgovec	g. Medven.
Prvi trgovec	g. Smerkolj.
Drugi trgovec	g. Kudrič.
Fevronija Petrónna Pošljópkina, klju- čavničarka	ga Juvanova.
Podčastnica	gna Rakarjeva.
Miška, poglavarjev sluga	g. Gabrič.
Natakar	gna Gorjupova.

Gosti moškega in ženskega spola, trgovci, meščani, prosivci.

Dekoracije je po načrtih g. Haritonova izvršil g. Skružny. Kostume sta izdelala po načrtih g. Šadikova ga Waldsteinova in g. Raztresen.

BORBA

(Strife.)

Drama v treh dejanjih (štirih slikah). Spisal John Galsworthy. Prevel O. Župančič.

Režiser: O. ŠEST.

John Anthony, predsednik upravnega sveta			
trenarthske kositrarne			g. Šest.
Edgar Anthony, njegov sin,	} upravni	} svetniki	g. Drenovec.
Frederic Wilder,			g. Strniša.
William Scantlebury,	} trenarthske	} kositrarne	g. Peček.
Oliver Wanklin,			g. Plut.
Henry Tench, tajnik			g. Železnik.
Francis Underwood, ravnatelj			g. Gaberščik.
Simon Harness, zastopnik strok. organizacije			g. Kralj.
David Roberts,	} delavski odbor	}	g. Rogoz.
James Green,			g. Kovič.
John Bulgin,			g. Medven.
Henry Thomas,			g. Danilo.
George Rous,			g. Gregorin.
Henry Rous,	} delavci v tovarni	}	g. Šubelj.
Lewis,			g. Gabrič.
Jago,			g. Kuratov.
Ēwans,			g. Lipah.
Davies,			g. Bitenc.
Rdečelas fant			g. Kudrič.
Frost, sluga pri Johnu Anthonyju			g. Smerkolj.
Enid, žena Underwoodova, hči Johna			
Anthonyja			gna Wintrova.
Ana, žena Robertsova			ga Danilova.
Madge, hči Thomasova			ga Juvanova.
Rousovka, mati Georgea in Henryja Rousa			gna Rovanova.
Bulginka, žena Bulginova			gna Gorjupova.
Yevovka, žena nekega delavca			gna Rakarjeva.
Jan, Madgein brat			* * *

Več štrajkujočih delavcev.

Godi se v Walesu 7. februarja dopoldne in popoldne do šestih; štrajk je trajal že vso zimo.

LJUBEZEN

Tragedija v petih dejanjih. Spisal Anton Wildgans.
Prevel O. Šest.

Režiser: O. ŠEST.

Martin	g. Rogoz.
Njegova žena Ana	gna Wintrova.
Njegova mati	ga Juvanova.
Vitus Werdegast	g. Šest.
Vera	gna V. Danilova.
Madame Charlotte	ga Danilova.
Osiveli gospod	g. Železnik.
Sobarica	gna Gorjupova.

Dejanje se vrši v velikem mestu, drama, izvzemši tretje dejanje, v hiši zakoncev, tretje dejanje v sobi Vere v zavodu Madame Charlotte. Med prvim in drugim dejanjem ne mine celih 24 ur. Drugo in vsa ostala dejanja se odigravajo tekom par ur. V četrtem in petem dejanju igrajo za sceno tretji stavek K. Marksove sonate.

Svetilke za prvo dejanje je posodila tvrdka „Vesta“.

DALIBOR

Opera v 3 dejanjih. Besedilo po I. Wenzig-u prevel F. Finžgar, vglasbil B. Smetana.

Dirigent: A. BALATKA.

Režiser: FR. BUČAR.

Vladislav, kralj češki (bariton)	g. Romanowski.
Dalibor, vitez (tenor)	g. Drvota.
Milada, grofica (sopran)	ga Levandovska.
Jitka, sirota (sopran)	gna Thalerjeva.
Vitek, oproda Daliborov (tenor)	g. Mohorič.
Beneš, jetničar (bas)	g. Zathey.
Budivoj, poveljnik kralj. straže (bariton)		g. Zorman.
Sodniki	gg. Perko, Povše, Ižanc, Ribič, Pip.
Zdenko, prikazen	gna Chladkova.

Kraljevo spremstvo, ljudstvo, vojaki, paži. Godi se v 15. stoletju na gradu Hradšinu v Pragi. Prva vprizoritev l. 1868 v Pragi.

I. Na dvorišču grada Hradšina v Pragi pričakuje ljudstvo kralja, ki naj sodi Dalibora zaradi umora. Milada, sestra umorjenega grofa obtožuje Dalibora. Pred sodišče poklicani Dalibor se zagovarja rekoč, da je le maščeval svojega prijatelja Zdenka. Sodniki obsodijo Dalibora v dosmrtno ječo. Milada, prepričana o plemenitosti Dalibora, začuti vzbujajočo se ljubezen ter prosi zaman pomiloščenja zanj. Daliborova varovanka Jitka sklene osvoboditi Dalibora s pomočjo Milade.

II. Jitka pričaka svojega ženina Vitka ter mu razodene načrt za osvobojenje Dalibora. Vitek navdušeno pritrди, pove vse prihajajočim vojščakom, ki takoj obljubijo, bojevati se za ljubljenega Dalibora.

Premena. Milada, v moškega preoblečena, stopi v službo pri jetničarju Benešu, da bi rešila Dalibora. Beneš pošlje Milado k Daliboru z naprošenimi goslimi. Milada se koj poda v ječo k Daliboru.

Premena. Spečemu Daliboru se v sanjah prikaže Zdenko. Milada pride in pove strmečemu Daliboru, da ga hoče osvoboditi, ker ga ljubi.

III. Daliboru se ni posrečilo pobegniti. Na predlog kralja obsodijo Dalibora na smrt.

Premena. Milada čaka z vojščaki pred ječo na Daliborovo znamenje za naskok. Namesto znamenja se začuje mrtvaški zvon. Dalibora vedejo na morišče. Zaman naskočijo vojščaki grad. Dalibor privede smrtno ranjeno Milado, in ko zagleda zmagonosne sovražnike, se jim vda.

EVANGELJNIK

Opera v 3 dejanjih. Pesnitev in glasbo zložil Viljem Kienzl.
Za slovenski oder priredil Friderik Juvančič.

Dirigent: A. BALATKA.

Režiser: G. TRBUHOVIC.

Friderik Engel, justicijar v samostanu

sv. Otmara (bas) g. Zupan.

Marta, njegova nečakinja (sopran) . . ga Levandovska.

Magdalena, njena prijateljica (alt) . . . gna Šterkova.

Janez Freudhofer, učitelj (bariton) . . . g. Romanowski.

Matija Freudhofer, aktuar v samostanu,

njegov mlajši brat (tenor) g. Sovilski.

Kozobrad, krojač (tenor-buffo) g. Trbuhovič.

Basar, puškar (bas-buffo) g. Zorman.

Aibler, star meščan (bas) g. Perko.

Njegova žena (mezzosopran) ga Smolenskaja.

Hubrovka (sopran) ga Trbuhovičeva.

Janko, mladenič (tenor) g. Mohorič.

Deček (sopran) gna Korenina.

Nočni čuvaj (bas) g. Ižanc.

Cunjarica (mezzosopran) ga Lumbarjeva.

Lajnar, otroci, meščanje, kmetje, hlapec. Benediktinci, opat.

1. dejanje se godi v samostanu sv. Otmara na Spodnjem Avstrijskem leta 1820; 2. in 3. dejanje se vršita 30 let pozneje na Dunaju. — Prva vprizoritev l. 1895 v Berlinu.

1. dejanje. V opatiji pri sv. Otmarju živita brata Matija in Janez, prvi aktuar, drugi učitelj. Oba ljubita Marto, hčer samostanskega oskrbnika, ki je pa vdana le Matiji. Janez zatoži brata pri oskrbniku, ki v svoji jezi odpusti Matijo iz službe.

Marta in Matija jemljeta slovo in si prisegata večno zvestobo. Janez prisluškuje in sklene iz zavisti pogubiti lastnega brata. V ta namen zaneti ogenj v samostanu, in ko hiti Matija na pomoč, so ljudje mnenja, da je on požigalec, češ, da se je hotel maščevati radi odpusta iz službe.

2. dejanje. Trideset let pozneje najdemo Matijo na dvorišču dunajske hiše, kjer oznanja evangelij in pobira mile č'arove. Magdalena, prijateljica Martina izza mladih dni, ga spozna. Matija ji pove, da je pretrpel po nedolžnem dvajset let v ječi. Prišedši iz nje je zvedel, da si je bila Marta v obupu vzela življenje. Odslej potuje kot evangeljnik in živi od miloščine.

3. dejanje. Magdalena je strežnica pri Janezu, ki leži na smrt bolan v mali izbi. Bolezen ga muči in peče ga vest. Tu začuje glas evangeljnikov. Magdalena ga mora poklicati k bolniku, ki svojega brata ne spozna. Janez mu razodene svoj zločin in prizna, da je uničil življenje rodnemu bratu. Matija po hudem notranjem boju pove Janezu, kdo da je, in umirajočega brata njegovega greha odveže.

KONCERT

PRVEGA SOLISTA MOSKOVSKÉ OPERE
P. HOLODKOVA,

sedaj prvega solista Narodnega pozorišta v Beogradu,
s sodelovanjem primadone zagrebške opere
WESEL-POLLA.

Na klavirju spremlja prof. A. Ruč.

SPORED.

I.

1. a) Borodin, arija kneza Igora iz opere „Knez Igor“.
b) Čajkovski, **Mi smo sedeli s teboj**, romanca.
c) Čajkovski, arija kneza Jeleckega iz opere „Pikova dama“. Poje g. Holodkov.
2. a) Léon Delibes, arija iz opere „Lakmé“, poje ga Wesel-Polla.
3. Duet. Pojeta ga Wesel-Polla in g. Holodkov.

II.

1. Verdi, arija Gilde iz opere „Rigoletto“, poje ga Wesel-Polla.
2. a) Leoncavallo, prolog iz opere „Glumači“,
b) Grečaninov, **Smrt**, romanca,
c) Grečaninov, **Jetnik**, romanca,
d) Rečkunov, Serenada,
} poje
} g Holodkov.
3. Duet. Pojeta ga Wesel-Polla in g. Holodkov.

LABODJE JEZERO

Balet v štirih dejanjih. Glasbo zložil P. I. Cajkovski.

Dirigent: A. NEFFAT.

Režiser: V. POHAN.

Vladajoča kneginja	ga Puhkova.
Princ, njen sin	g. Pohan.
Njegova zaročenka	gna Korenina.
	gna Svobodova.
	gna Špirkova.
V labode začarane princeze	gna Chladkova.
	gna Vavpotičeva.
	gna Moharjeva.
Njihova mačeha, čarovnica	*
Dvorni maršal	g. Šimončič,*
Pisar	g. Krže.
Župan	g. Dežman.
Učitelj	g. Bekš.

Dvorjani, kmetje, sluge, vile itd.

Plesi v tretjem dejanju:

1. Tirolski ples gne Moharjeva, Jezerškova, Habičeva.
2. Češki ples gni T. Haberletova, Valenčakova.
3. Indijski Ples gna Vavpotičeva.
4. Holandski ples gni Vodušnikova, A. Heberletova.
5. Ruski ples gne Moharjeva, Jezerškova, Habičeva.
6. Francoski ples gni Japljeva, Zorčeva.
7. Slovaški ples gna Špirkova, g. Maliatsky.
8. Španski ples gna Chladkova, g. Drenovec.
9. Italijanski ples gni Jančarjeva, Volbenkova.
10. Poljski ples gni Špirkova, Zorčeva.

I. dejanje: Velika slavnost na gradu stare kneginje. Obhajajo njen rojstni dan in obenem zaroko njenega sina. Stara kneginja pride samo za trenotek med goste in se po napitnici vrne v svoje stanovanje. Po njenem odhodu se svečanost nadaljuje. Naenkrat prilete v park labodi. Princ pošlje po puško, da bi enega ustrelil. Puška se ne sproži in princ zasleduje v parku labode, da bi enega ujel. Za labodi leti sova, mačeha labodov, ki je začarala pet princes v labode.

II. dejanje: Princ lovi labode, jim prestreže pot ter pride prej k jezeru kakor oni. Labodi so začarane princese, ki spremenene samo v vodi svojo ptičjo postavo v človeško. Princ vidi, kako se labodi spremenijo v princese, ter opazuje njihovo igro z gozdnimi vilami. Pri tem se zaljubi v eno od teh začaranih princez in jo prosi, naj gre z njim na grad. Ona se skrajza brani, potem pa mu obljubi, da pride kasneje s prošnjo, naj jo reši čara. Rešiti pa jo more samo mladenič, ki še ni poljubil nobenega dekleta. Da se spoznata, mu da polovico svojega pajčolana in odleti nato za svojimi sestrami. Stara mačeha poslušna, ko princesa pripoveduje princu, kako jo more rešiti. Da bi to preprečila, ukrade princu pajčolan.

III. dejanje: Mačeha spremeni v svojem domu s pomočjo ukradenega pajčolana svojega slugo v kavalirja, črnega mačka v paža, sama pa se preobrazi v princeso in gre mesto nje na slavnost h kneginji.

Sprememba: Slavnost pri kneginji se nadaljuje. Fanfare naznanijo prihod novega gosta. Čarodejka vstopi, spremenjena v laboda-princeso. Princ pripoveduje kneginji o svojem doživljanju v gozdu in ji prizna ljubezen do princeze ter prosi svojo zaročenko, naj mu oprostí, ker ljubi drugo. Med plesom poljubi spremenjeno mačeho, ki se preobrazi v svojo pravo podobo ter se porogljivo smeje. Vsi gostje se prestrašijo. V tem pride prava princesa in pove, da ji je prinesel princ mesto rešitve smrti in da mora zato umreti.

IV. dejanje: Labud pleše svoj zadnji ples in se poslavlja od svojih sester in gozdnih vil. Princ pride ves žalosten k labodu in ga prosi odpuščanja, da ga reši smrti. Toda prepozno je. Labod umira. Ko princ vidi, da je labod umrl, se vrže ves obupan v jezero.

TOSCA

Melodrama v 3 dejanjih. Besedilo po V. Sardouju napisala L. Illica in G. Giacosa, prevel Cvetko Golar; vglasbil G. Puccini.

Dirigent: F. RUKAVINA.

Režiser: F. RUKAVINA.

Floria Tosca, slovita pevka (sopran) gna Zikova.
 Mario Cavaradossi, slikar (tenor) g. Kovač.
 Baron Scarpia, policijski načelnik (bariton) . g. Levár.
 Cesare Angelotti (bas) g. Zorman.
 Cerkovnik (bariton) g. Trbuhovič.
 Spoletta, birič (tenor) g. Mohorič.
 Sciarrone, orožnik (bas) g. Drenovec.
 Jetničar (bas) g. Perko.
 Pastir gna Šterkova.

Kardinal, sodnik, vodja mučilnice, pisar, častnik, podčastnik, vojaki. Cerkveni pevci, duhovniki, ljudstvo.

Godi se v Rimu leta 1800.

Nove dekoracije slikal g. dek. slikar V. Skružny.

Prva vprizoritev leta 1900. v Rimu.

I. V cerkvi St. Andrea della valle v Rimu.

Angelotti, bivši konzul nekdanje rimske republike, je ušel iz ječe in se skriva v kapelici. Slikar Mario Cavaradossi, njegov prijatelj, ga spozna ter mu obljubi pomagati. Ko pride Tosca, Cavaradossijeva zaročenka, se Angelotti urno zopet skriva. Podoba, ki jo slika Cavaradossi, vzbudi v Toski ljubosumnost, ali on jo kmalu pomiri. Markiza Attavanti, sestra Angelottijeva, je skrila pod oltarjem žensko obleko, da more preoblečeni brat pobegniti pred zasledujočim ga Scarpio. — Cavaradossi svetuje Angelottiju, naj se skriva v njegovi vili, ako pa preti nevarnost, v vodnjaku. Oba odideta. Scarpia z biriči išče Angelottija, pa ga ne najde. Na podobi spozna poteze markize Attavanti in ker jo je slikal Cavaradossi, ljubček Toskin, je Scarpiji takoj jasno, da mora biti Cavaradossi v stiku z begom Angelottijevim, tembolj, ker je v kapelici našel pahljačo z grbom markize Attavanti. Pretkani Scarpia hoče po

ljubosumni Tosci izvedeti, kje je skrit Angelotti. Biriči zasledujejo Angelottija.

II. Soba ministra Scarpije v farneški palači.

Scarpia sedi pri večerji, pričakujoč Tosco. Birič Spoletta poroča, da se ni posrečilo prijeti Angelottija, pač pa Cavaradossija. Scarpia zapove privedi Cavaradossija. Po brezuspešnem zaslišavanju ga ukaže mučiti.

Tosca pride in čuje ječanje mučenega Cavaradossija, skriva lišča Angelottijevega pa noče izdati. Muke Cavaradossijeve narščajo, dokler Tosca ne pove, da je Angelotti skrit v vodnjaku. Cavaradossi, pripeljan pred Scarpijo, hitro spozna, da je Tosca izdala skrivnost, zato jo pahne od sebe. Za Scarpijo strašna vest, da je Napoleon zmagal pri Marengu, navduši silno Cavaradossija, tako da spozna Scarpia v njem svojega političnega nasprotnika. Scarpia ga ukaže usmrtiti. Edino Tosca ga more rešiti, ako se uda Scarpiji, ki že davno hrepeni po njej. Tosca je stanovitna, ali ko začuje priprave za usmrčenje Cavaradossijevo, reče Scarpiji, da se mu uda, ako s tem reši Cavaradossija. Scarpia to obljubi, ali ko hoče Tosco objeti, ga ona z bodalom umori. Nato hiti domov, vzame vso zlatnino in bisere ter gre v grad Sant Angelo h Cavaradossiju, da bi ž njim pobegnila.

III. Na vrhu grada St. Angelo v Rimu.

Vojaki privedejo Cavaradossija na morišče. Tosca prihiti s pismom Scarpijevim, ga pokaže Cavaradossiju in mu razodene, da bo le na videz ustreljen. Toda hudobni Scarpia je bil ukazal, da naj Cavaradossija resnično ustrelje. Cavaradossi pogumno stopi pred puške, ko pa vojaki ustrelje, se zgrudi mrtev. Tosca misli, da se le dela mrtvega, kmalu pa spozna resnico ter skoči z grada v globočino.

P. I. Čajkovski.

Peter Iljič Čajkovskij se je rodil 25. decembra 1840. l. v Votkinskem na Uralu. Predno se je posvetil popolnoma glasbi, je služil kot državni uradnik, toda že od leta 1866. postaja vedno bolj in bolj znan ne samo v domovini, temveč tudi v inozemstvu. Žal, da konča smrt v najlepši dobi njegovo življenje in delovanje. Umrl je 6. XI. 1893.

Čajkovski je obdelal vse glasbene oblike, radi česar so ga mnogi imenovali ruskega Beethovena, v resnici pa leži teža njegovega delovanja v orkestru. Napisal je 6 simfonij za veliki orkester, simfonske pesnitve, „Manfred“, „Francesca da Rimini“, uverture („Romeo in Julija“) in druge skladbe. Poleg tega kvartete, trie, mnogo klavirskih in violinskih reči, pesmi, zборе itd., itd. Od oper sta njegovi najznamenitejši „Onjegin“ in „Pikova dama“. Manj znane so „Jolanta“, „Orleanska devica“ in „Mazepa“. Najmanj pa so znani njegovi baleti — vsaj pri nas. Enega vpriamore zdaj na našem odru: „Labodje jezero“. Skladatelj nas pelje v kraljestvo začaranih princev in princes, v temne lesove med škrate in vešče. Čarobniki nam z enim migljajem odvarjajo pogled na kraljevske dvore, kjer se pleše elegantna poloneza in cela vrsta drugih plesov, kakor orijentalški, holandski, češki, kozaški, čardaš in bolero, tarantela in mazurka itd., torej pravi baletni milié. Vse to nam razvršča skladatelj brez tematične ali motivične zveze, edino-le en motiv (motiv labudja) se pojavi vedno tedaj, ko se prikažejo labudje. V četrtem dejanju, ki je, žal, najkrajše, je največ ruske glasbe. Takoj v uvodnem plesu začujemo oni pravi mol, ki je pri Čajkovskem tako karakterističen, poleg njega ponavljanje fraz. Vedno imam pred sabo tisto široko, tužno, brezkončno rusko stepo, ko začujem en in isti motiv štiri, pet do šestkrat se ponavljati. Zatem sledi znana nokturna v cis-molu in s tem se delo zaključí.

Delovanje Čajkovskega se nekoliko oddaljuje od njegovih sodobnikov, Musorgskega, Bulakireva, Rimski-Korsakova in Borodina. Medtem ko so njegovi sodobniki izključno nacionalno ustvarjali, je Čajkovski zapadnjak. Jemlje večkrat sižeje iz angleške, francoske in italijanske literature, fascinira ga zapadna romantika in programatika, kar ni čuda, ker je živel mnogo na zapadu, da, celo svojo „Pikovo damo“ je napisal 1890 leta v Florenci. Zato lahko trdimo, da je eden izmed najbolj priljubljenih ruskih skladateljev pri nas. Rekel bi, da se proizvaja na vsakem večjem koncertnem programu kako njegovo delo, kar bodi dokaz, da je nam srednjeevropcem zelo blizu, morda radi tega, ker obvlada in razume v ravno taki meri globočino svojega naroda, kakor francoski espri in italijanski „dolce far niente“.

A. Neffat.

Nekaj malega o baletu.

Grška, zibelka moderne kulture, nam je dala tudi gledališki ples. Že Platon omenja veličastno lepoto tragičnega plesa, imenovanega „emmeleia“. Poleg tega so razlikovali Heleni še tri vrste plesov. Veseli ples, imenovan „kordax“, je bil navaden v komediji; kretnje tega plesa so bile razposajene, plesavci so predstavljali navadno po vinu razgrete osebe. Groteskni ples, imenovan „sikinnis“, se je izražal v sunkovitih kretnjah telesa in njega posameznih delov; podoben je bil nekaterim dandanašnjih orientalskih plesov. Slednjič so gojili Grki takozvani „pyrrični“ ali bojovni ples, katerega karakteristična stran je razvidna že iz njegovega imena.

Rimljani, ki v umetniškem oziru nikoli niso mogli do-
seči Grkov, za razvoj plesa niso mnogo storili. Še bolj nego starorimska je bila brezplodna za napredek plesne umetnosti srednjeveška doba. Šele renesansa prinese v tem oziru izpremembo. Na dvorih francoskih kraljev Henrika III., Henrika IV., Ludovika XIII. in Ludovika XIV. najdemo gledališko plesno umetnost zopet v polnem razcvitu.

V osemnajstem stoletju je podal francoski pisatelj Compa naslednjo izborna definicijo baleta: Action théâtrale qui se représente par la danse, guidée par la musique. Balet je gotovo najtežja stroka gledališke umetnosti. Poet, ki mu je zamislil snov, in glasbenik, ki mu je dal kompozicijo, sta namenoma izločila iz sredstev, ki na publiko delujejo, ono, ki je najučinkovitejše: živo besedo. Da njo, ki na človeški um najneposredneje in najlaglje deluje, nadomestijo, morajo prizadeti činitelji: pesnik, glasbenik, režiser, horeograf in vsi drugi sodelujoči, izrabiti ostala sredstva do najskrajnejših mej. Dramatično dejanje, plastičnost vprizoritve, slikovitost, pesniški vzos, lepota glasbe, mimika in ples so le nekatera teh sredstev. Vse to naj deluje na razum le posredno, to je preko vida in posluha. Učinek na um in čustvovanje pa naj bo isti, kakor pri drami ali operi.

Stari, ki so, kakor sem omenil, gledališki ples zelo negovali, ga vendar niso smatrali za samostojno gledališko stroko, ampak samo za nekak akcesorij njihovih tragedij in komedij. Morebiti so se egipčanski hieroglifski plesi, ki so se najbrž izvajali ob spremstvu karakteristične glasbe, še najbolj bližali današnjemu pojmovanju baleta.

Kakor se je pa moderna umetnost in osobito književnost porodila v renesančni dobi iz staroklasične umetnosti, potem pa je hodila lastna pota, tako je tudi moderni balet nastal v dobi umetniškega preporoda, a se je nadalje samostojno razvijal. V šestnajstem in sedemnajstem veku je dosegla francoska kultura vodilno mesto v razvoju svetovne naobrazbe. Francoski dvor onih časov, kar se sijaja in razkošja tiče, nima para v svetovni zgodovini. Na dvoru francoskih kraljev se je rodil tudi moderni balet. Tudi sloviti baletni šoli v Petrogradu in v Milanu sta nastali pod vplivom francoske plesne umetnosti. Še danes se nazivlje odlična italijanska plesalka rada: Prima ballerina di rango francese.

Ludovik XIV. je balet tako ljubil, da je celo sam včasih nastopal v baletnih produkcijah na svojem dvoru. Molière se je iz te njegove navdušenosti ponorčeval v svoji burki „Bourgeois gentilhomme“, kjer učitelj plesa trdi, da bi država ne mogla obstojati brez plesne umetnosti. Leta 1661. je ustanovil Ludovik XIV. s posebnim dekretom „Kraljevsko akademijo plesa“ v Parizu, ki tvori danes del pariške opere, katere oficijelni naslov je „Académie nationale de musique et de danse“. V tem dekretu čitamo, da je smatrati plesno umetnost za „najčastnejše in najpotrebnejše sredstvo za naobrazbo človeškega telesa“. Kralj zaključuje svoj ukaz z besedami: „Ker je naša dolžnost, skrbeti za tako izobrazbo, in ker želimo imenovano umetnost dvigniti na višek popolnosti ter jo po možnosti podpirati, smo se odločili ustanoviti v našem mestu Parizu kraljevsko akademijo plesa“.

Ustanova kralja Ludovika XIV. je preživela stoletja, prevzele so jo francoske ljudovlade in še danes je ena najodličnejših zastopnic francoskega duha, francoskega okusa in francoske kulture sploh.

V. Pohan.

Mlada ljubezen.

Kot nebeškega svoda sinjina
vse jasno je tvoje srcé —
ni meglice na čistem obzorju,
srcé ti za žalost ne ve.

Zlato jutro iz solnčnega morja
se z rosnim smehljajem blesti —
krije v srcu ti mlada ljubezen
kot roža iz rodne prsti.

C. Golar.

Dramatik.

Naj ga vam opišem. — Suh in dolg kakor monolog; mršav kakor fabula; negotovega pogleda kakor ekspozičija, a zagneten kakor peripetija. Njega, katerega celotna vnanjost je predstavljala pravo tragedijo, bi mogli predočiti tudi v aktih. Njegove noge, s katerimi je ravnokar stopil v literaturo, bi si bilo mogoče zamišljati kot prvo dejanje; njegov konkavni hrbet, prilepljen na krbtenjačo, bi mogli gotovo smatrati za drugo dejanje te celote, ker je jasno predstavljal njeno vsebino; za tretje dejanje bi bilo smatrati vsled njihove praznine prsi, a četrto dejanje, konec tragedije, je predstavljala njegova glava.

Njegova vnanjost bi se dala primerjati tudi z vrstami dramske poezije. Tako na primer so mu bile noge baletske, trebuh operetski, prsi, vedno polne cele skale ljudskih občutij, dramske, a glava, njegova glava je bila resnično tudi njegova tragedija.

Ali ga zdaj poznate?

Če ga še ne poznate, potem se ustavite nekega dne na enem izmed najživahnejših beogradskih križišč in pazite na tiste ljudi, ki nosijo pod pazduho akte in ki pojdejo gotovo mimo vas, če ostanete tukaj dalje časa. Najprej pojde mimo človek z množico aktov v obtrganih platnicah — to je sodni dostavljajč; za njim pride človek z akti v črni listnici — to je eksekutor; za njim pojde človek z akti v kožnati in svetlo okovani listnici, — to je odvetniški koncipijent; in mimo pojde človek z debelim zvežnjem papirja, povezanega z vrstico — to je dramatik. Ta drvi kakor na lov. Mora nekoga najti, da mu prečita dramo. En prepis te drame leži ves ta čas v gledališkem arhivu, a drugi tiči stalno pod njegovo pazduho. In — s popolnim zaupanjem v svoje noge, da ga one uvedejo v literaturo — drvi s tem prepisom pod pazduho od nemilega do nedragega in na vse načine poskuša, ne bi li mogel komu rokopisa prečitati, toda ne uspeje.

Bili so vmes taki, katerih se je lotilo radi njegovega zaklinjanja sočutje in so na poslušanje pristali, ali, ko je dramatik odvezal svoj zveženj, ko so zagledali strašno množino rokopisa, so se brezobzirno reševali, kakor se rešava človek požarja ali povodnji.

Sicer je zelo težka reč, uiti pesniku, pripovedniku ali dramatik, da vam ne bere svojih del. Vendar so neke razlike med tem, kar je mogoče prenesti, in med onim, česar ni več mogoče prenesti. Kadar vas pesnik ujame kjerkoli iz zasede, pri kavi na primer, pa izvleče iz notranjega žepa papir, a vi

spāčite lice, kakor kadar se pripravljate, da izpijete kinin brez oblata; zamežite, pogoltnete, požrete malo vode in čez nekaj časa vam odleže; kadar vas ujame pripovednik, da vam prečita svojo pripovedko, nakremžite lice, kakor kadar sedate v naslonjač pri zobarju. Udaste se v svojo usodo, prenesete malo mrzlico, popravljate se nervozno v naslanjaču, ali on vam vtakne energično klešče v usta in dere zob. A če vas ujame dramatik, potem nastane strašno občutje za tisti čas, dokler vam čita dramo. Nič slabše in nič boljše ne izgleda, nego tako, kakor da vam je zvezal roke in noge, pa vas je položil na železniške tračnice, kjer vas čaka gotova smrt. Vi začujete najprej od daleč grmenje voz, pa vedno bližje, vedno bližje, že vidite v daljavi in v mraku dve svelli očesi lokomotive, čutite, kako vam zastaja sapa, srce vam bije, kri se ne pretaka, a sleherni vaš živec igra in se trese. In voz prihaja, drči preko vašega telesa, vas drobi, mrcvari in razkosava na najmanjše dele. Tako občutje vas objema, ko padete v roke dramatiku, kateremu se posreči, čitati vam svojo dramo.

A taki nesrečniki to vedo in vas preganjajo. Zbirajo se iz raznih krajev Beograda, brez lovskih izkaznic, in vas love kakor žival. So vmes taki, ki se skrijejo v gozd in jim oblasti ocenijo glavo, a oni kljub vsemu hajdukujejo. Zlezejo v zasedo, pa kakor hitro pride mimo miren in skromen popotnik, skočijo kvišku in mu nastavijo na prsi rokopis:

— Življenje ali pa poslušaj dramo!

A grešniki morajo tako, ker drugače nimajo uspeha. Poglejte ravno njega, ki že pet mesecev teka po beogradskih ulicah s svojimi petimi dejanji, česa vsega ni naredil, da zlepa prisili ljudi!

Enkrat je pozval dvoje svojih prijateljev na večerjo, na dan svoje krstne slave. Naprej jim je namigaval na purana in smederevsko vino. In obetali so mu, da pridejo, in kako ne bi prišli na tako dobro večerjo!

Ko pa jih zvečer čaka, čaka nestrpno, jih ni. Šele pozno prejme pismo, ki se glasi tako-le: „Malo je manjkalo, pa bi se bili prevarili in prišli. Že smo bili na potu, a sredi pota smo se vrnili. Domislili smo se, da si nas zvalil na večerjo samo zato, da nam prečitaš dramo. Hvala ti, rajši smo lačni!“

In ni jih mogel premamiti.

Ali nekomu je moral prečitati svojo dramo, pa naj bo že komur koli, samo prečitati jo je moral.

*

Nekega dne gre po ulici, to pot izjemoma brez rokopisa pod pazduho. Šel je po „privatnih“ poslih, a kakor hitro jih opravi, se vrne.

Na prvem oglu sreča svojega znanca, neobritega lirskega pesnika, katerega je sicer zavidal iz dna duše že zaraditega, ker je mogel nositi svoje proizvode tudi v žepu.

— Kam hočeš? vpraša dramatik z mračnim glasom in v takem tonu, v kakoršnem bi govoril njegov junak n. pr. v četrtem dejanju.

— Oh, odgovori lirski pesnik, svet je tako neusmiljen! Že od jutra iščem en dinar na posodo, a nikjer srca, nikjer duše, nikjer sočutja.

— Da, da! potrdi dramatik, prepričan tudi sam, da je svet res neusmiljen.

— Ah! prične spet lirski pesnik, o, poglej me, kakšen sem. Porasel sem z dlako kakor gozdni mož. Hotel bi se obriti, ali kako!

V duši dramatika sine zdaj grda in odvrtna misel. Njegovo lice preplavi v tem hipu izraz intriganta iz drugega dejanja njegove tragedije, radi katerega pogine koncem petega dejanja po nedolžnem sedem oseb. Pogleda neusmiljeno lačnega in neobritega, vendar popolnoma nedolžnega lirskega pesnika in v tonu svoje omenjene vloge mu milo reče:

— Mogel bi ti pomagati.

Lirskemu pesniku zasije lice kakor v srečnih trenutkih, ko mu pade v glavo ideja za pesem. Samo zine in iztegne roko po dinarju.

— Gotovine nimam, ali mogel bi te obriti.

— Ti?

— Zakaj pa ne? Brijem samega sebe in zelo sem se izvežbal. V vojski sem bril vse svoje tovariše, imam namreč nenavadno lahko roko. Pojdimo k meni na dom, takoj te obrijem.

Lirik je nekoliko razočaran, ker mu je bilo nekaj do tega, da bi se dal obriti, nekaj pa tudi do tistega drobiža, ki bi mu bil ostal od dinarja. Ali spomnil se je neke svoje divne lirske pesmi, katero je končal z besedami: „Boljše nekaj kakor nič,“ zamahnil je z roko in šel z dramatikom na dom.

In zdaj se razvije prava dramska scena. Lirik sede na stol, a dramatik mu zatakne za vrat brisačo in ga prične mazati z milom. Razume se, da se plete ves čas pripravljalnega dela izključno literaren razgovor.

Ker je bil lirski pesnik z milom že dovolj namazan, potegne dramatik britev tako krvoločno, kakor ljubosumni mož v petem dejanju njegove tragedije, pa se loti kože lirskega pesnika. Ena, dve, tri, štiri poteze, in izpod mila se pokaže svetla lirska koža. Dramatik dvigne britev kvišku, stopi za

dva ali tri korake nazaj in zameži z enim očesom, kakor bi storil slikar, kadar napravi novo potezo in se oddalji od slike, da jo pregleda. S svojim delom je bil zadovoljen, leva stran pesnikovega obraza je bila obrita.

Dramatik dobro čuti, da je prišel v tem trenutku njegov čas.

Zavije britev ter jo odnese v drugo sobo, a vrne se z velikim zvežnjem rokopisa.

— Kaj je to?

— Ono . . . hotel bi ti, veš, prečitati svojo tragedijo.

— Ne, za božjo voljo, brat, vriskne lirski pesnik, nimam časa.

— Bova takoj gotova.

Lirik se zmisli, da v tem trenutku pobegne, premeri z enim pogledom, kako daleč so vrata, opazi tik peči tudi neko orodje, s katerim bi se lahko branil, ali — spomni se v istem hipu, da je obrita samo ena stran njegovega obraza, druga pa še vedno namazana z milom, in omahne brez moči v svoj stol.

Dramatik je razgrnil pole in pričel prvo dejanje. Lirik se je sesel, gleda brezizrazno in prevzel ga je nem strah kakor človeka, katerega neso na nosilih v secirsko dvorano.

Dramatik je že v prvem dejanju in njegov enolični glas zveni topo kakor mrtvaški zvon. On čita, čita, čita, čita, čita. On čita hlastno, kakor bi gohtal sestradan človek; njegovo lice ne izgublja izraza zopernega in sebičnega zadovoljstva; njegove oči pogledajo po vsaki točki žejno svojo žrtev in čakajo na kakršenkoli znak odobravanja.

A žrtev, napol obrita, a napol namazana z milom, sedi brez moči na stolu in premetava oči. Najprej poskuša spremljati kazalec ure, ki visi na steni, a se kmalu z vso odvratnostjo okrene od te naprave, ki se zdi vsled svojega neskončno počasnega teka kakor domenjena z dramatikom, da ga pomaga mučiti.

Lirik je gledal dolgo v strop, pazno spremljajoč muho in njene kretnje; nato je opazil na zidu prasko in pričel premišljevat, ali je od žeblja, ali je odpal omet sam od sebe. Potem se ustavi njegov pogled pod posteljo na raztrganih copatah, o katerih prične premišljati.

— Moj Bog, koliko so stale te copate, ko so bile nove? Videti je, da so bile nekaj rdeče . . .

A dramatik čita, čita, čita, čita . . . Končno prične légati žrtvi nekaj belega na oči. Zenice se mu razširijo kakor mački ponoči, pa se mu spet zožijo kakor zrno peska. Trepalnice mu padejo prvič, drugič, a tretjič se več ne dvignejo — on zaspi.

— Ah ne, samo tega ne! bevske dramatik, ko opazi, da poslušalec spi, in pretrese ga kakor rekruta v vojski. — Prespal si najlepše mesto. Moramo se vrniti, da čitamo vnovič sedmo sliko.

— Saj sem jo slišal.

— Ne, ne, nisi.

In dramatik se vrne devet listov nazaj, kar je za nesrečno žrtev pomenilo, da ne sme niti pomisliti več na spanje. Odpre široko oči in se uda v svojo usodo.

A on čita, čita, čita; čita nepretrgoma, čita brez odmora, čita brez oddiha.

Lirik se spet okrene, da pogleda muho, prasko, copate. Ničesar več ni videl, ničesar več ni slišal. Samo nekaj nejasnega, nekaj neopredeljenega je zvonilo in zvenelo okoli njegovih ušes; nekaj časa kakor voz, ki drči z ogromno brzino, nekaj časa kakor utrzan oblak, iz katerega lije, nekaj časa kakor lava, ki zasiplje, a nekaj časa kakor nevihta, ki preti, grmi in treska.

Javljati so se mu pričele vizije; zagleda zmaja, tistega iz otroških let, ki prične vanj dihati najprej kot hladen veter, pozneje kot topel. Zagleda tudi prikazen, kateri siče plamen iz čeljusti, in začuti, kako ga ta plamen peče in žge; vidi nazadnje tudi kronano kačo, ki ga pika s svojimi strupenimi zobmi.

Minila je ura, dve, tri, štiri, pet, šest ur branja. Šest polnih ur, še premalo na dan. Kajti dramatik še ni gotov. Lirik pogleda, koliko neprečitanih pol je še ostalo, in vzdihne težko in globoko. Te pole niso nikakor obetale skorajšnjega konca.

Lirik iztegne roko in hoče prositi milosti. Ob tej priliki pa se dotakne obraza in sicer neobritega dela obraza, ter ves osupne, ko vidi, da mu je brada zrasla nanovo.

Tako dolgo je trajalo čitanje, da je zrasla grešniku nanovo brada.

Lirik spozna ob tej priliki to tolažljivo dejstvo, prime brisačo, zataknuje za vrat, obriše milo z druge strani obraza in plane skozi vrata, kakor bi bežal pred poplavo. — — —

Dramatik ga ni mogel nikoli več dobiti, da bi mu prečital še konec, če ga je tudi prepričeval, da sta ostala še samo dva prizora.

B. Nušić.

Park pozimi.

Pogreznjen v zimsko spanje sanja park,
zaspale so platane redkoliste,
pod njimi gracije — kot troje stark —
zavite v kožuhe sneženočiste.

Čepi tam nimfa v nočni čepici,
reži se favn ji s spačenim obrazom,
nataknil na rogé dve kepi si,
a sam ježi se in drhti pred mrazom.

Z napetim lokom dremlje Amor tam,
od mraza mu ročice so zelene;
če greste mimo, to zatrdim vam,
device, ne zadene prav nobene.

Rad. Peterlin-Petruška.

Cene prostorom.

Parter	Drama	Opera
Sedež I. vrste	10 D	15 D
„ II. — III. vrste	9 „	13 „
„ IV. — IX. vrste	8 „	10 „
„ X. — XIII. vrste	6 „	8 „
Dijaško stojišče	2 „	2 „

Lože

Lože v parterju in		
I. redu za 4 osebe	40 „	60 „
Balkonske lože za 4 osebe	30 „	45 „
Nadaljne vstopnice v		
I. redu in parterju	8 „	10 „
Nadaljne vstopnice v		
balkonskih ložah	5 „	8 „

Balkon

Sedež I. vrste	7 „	10 „
„ II. — III. vrste	5 „	7 „

Galerija

Sedež I. vrste	3 „	4 „
„ II. — V. vrste	2 „	3 „
Stojišče	1 „	1 „

Vstopnice se dobivajo v predprodaji pri dnevni blagajni (operno gledališče) od 10. do pol 1. ure in od 3. do 5. ure in na dan predstave pri blagajni za gorenje cene. — Sedeži in lože se naročajo lahko tudi telefonično (štev. 231).

Med predstavo vstop ni dovoljen.

Ponatisk dovoljen
le z označbo vira.

Gledališki list izhaja vsako soboto in prinaša poročila o repertoarju Narodnega gledališča v Ljubljani, vesti o gledališki umetnosti pri nas in drugod, kratke članke o važnejših dramskih in opernih delih in njih avtorjih. Sodelujejo: Fran Albrecht, Anton Funtek, Pavel Golia, Fran Govekar, Matej Hubad, Friderik Juvančič, Pavel Kozina, Alojzij Kraigher, Ivan Lah, Anton Lajovic, Ivan Prijatelj, Ivan Vavpotič, Josip Vidmar, Oton Župančič in dr.

TISKA UČITELJSKA TISKARNA V LJUBLJANI.